

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva

European Roma Rights Centre (ERRC) proti České republice

Podklad k bodu 3-b jednání Kolegia dne 6. května 2024

1. ZÁVĚRY VÝBORU

Ve věci *European Roma Rights Centre (ERRC) proti České republice* (č. 190/2020, rozhodnutí ze dne 18. října 2023) dospěl Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) k závěru, že skutečnost, že Česká republika nerealizuje sběr etnických údajů o dětech nacházejících se v institucionální péči státu, je v rozporu s články 16 a 17 Evropské sociální charty ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v preambuli Charty. Rozhodnutí navazuje na verdikt Výboru ve věci *European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice* (č. 157/2917, rozhodnutí ze dne 17. června 2020), dle něhož je systém umístování dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku v rozporu s článkem 17 Evropské sociální charty.

Výbor připomněl, že je-li obecně uznáváno, že určitá skupina dětí čelí nebo by mohla čelit ve srovnání s většinovou populací nepřiměřeným rizikům, stát je povinen shromažďovat údaje o rozsahu daného problému, aby mohl na základě toho vytvořit odpovídající strategie a přijmout vhodná opatření. V daném kontextu to znamená, že stát musí podniknout konkrétní kroky, aby zmapoval rozsah rizika diskriminace ve vztahu k romským dětem jako zranitelné skupině populace, a to buď formou sběru etnických dat, nebo cestou přiměřených alternativních opatření. Informace předložené vládou nicméně Výbor nevyhodnotil jako dostatečné kroky v této oblasti. Uzavřel proto, že Česká republika nepřijala účinná opatření, aby důkladně posoudila rozsah problému nadměrného zastoupení romských dětí v institucionální péči státu. To zakládá nepřímou diskriminaci, a tím i porušení článků 16 a 17 Evropské sociální charty ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v její preambuli.

Zároveň však Výbor neshledal dostatek důkazů pro tvrzení stěžovatelské organizace, dle něhož se systém institucionální péče v České republice speciálně zaměřuje na příslušníky menšin, jejichž způsob života a výchovný styl se mohou odlišovat od převládajících společenských norem. K závěru o přímé diskriminaci romských dětí proto, obdobně jako ve věci *European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice*, nedospěl.

Překlad rozhodnutí do českého jazyka a jeho anotaci naleznete [zde](#).

2. OBECNÁ OPATŘENÍ K VÝKONU ROZHODNUTÍ

A. ÚVODNÍ POZNÁMKY

Ke zveřejnění rozhodnutí Výboru dochází na základě pravidel stanovených Dodatkovým protokolem k Chartě s časovým odstupem od jeho vydání. Rozhodnutí v této věci tak mohlo být zveřejněno nejdříve dne 20. dubna 2024.

Vzhledem k uvedenému kancelář vládního zmocněnce („KVZ“) zatím neměla dostatečný časový prostor k realizaci jednání o výkonu rozhodnutí s dalšími veřejnými orgány. Následující text je proto pouze předběžným nástinem cest, kterými by se implementace mohla ubírat; její konkrétní podoba bude předmětem diskusí s dotčenými orgány.

B. ZVEŘEJNĚNÍ ROZHODNUTÍ

Překlad rozhodnutí a jeho anotace v českém znění byly zaslány Kanceláři veřejného ochránce práv, České školní inspekci, Českému statistickému úřadu, Úřadu pro ochranu osobních údajů, Ústavu zdravotnických informací a statistiky, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvu zdravotnictví, Ministerstvu práce a sociálních věcí, Nejvyššímu státní zastupitelství, zmocněnkyni vlády pro lidská práva i zmocněnkyni vlády pro záležitosti romské menšiny

Anotace rozhodnutí byla rovněž zveřejněna v českém jazyce [na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti](#) a bude publikována ve Zpravodaji KVZ č. 2/2024.

C. INSTITUCE, V NICHŽ BY SE MĚL REALIZOVAT SBĚR ETNICKÝCH DAT

Rozhodnutí dopadá na zařízení institucionální péče státu; Výbor v něm výslovně uvádí, že nepovažuje za nezbytné rozlišovat mezi jednotlivými typy zařízení (bod 96 rozhodnutí). Ve stávajícím českém systému se jedná zejména o:

- **dětské domovy pro děti do tří let věku** – tato zařízení by nicméně měla být k 31. prosinci 2024 zrušena;¹
- **dětské domovy;**
- **dětské domovy se školou;**
- **výchovné ústavy;**
- **diagnostické ústavy.**

Pokud jde o **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a střediska výchovné péče**, vzhledem k tomu, že tyto typy institucí poskytují dětem toliko krátkodobé pobyty v řádu měsíců, sběr dat se zvažovanou periodicitou např. jednou ročně se zde nejeví jako efektivní.² Z důvodu velmi nízkého počtu dotčených dětí do sběru dat pravděpodobně nebudou zahrnuta ani **zařízení sociálních služeb – domovy pro osoby se zdravotním postižením**.³

Dikce rozhodnutí nasvědčuje tomu, že se týká pouze **rezidenčních zařízení**, tj. institucí, kde děti kontinuálně po určitou dobu (v řádu měsíců až let) pobývají, nikoliv také školních zařízení nerezidenční povahy, kam pouze docházejí za účelem výuky (viz zejména bod 105 rozhodnutí). Bude-li však za účelem implementace rozhodnutí realizován sběr etnických dat o dětech nacházejících se v rezidenčních zařízeních institucionální péče státu a v této souvislosti bude vypracována i příslušná metodika, lze pak

¹ V rámci aktuálně projednávaného vládního návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících zákonů se navrhuje úplné zrušení právní úpravy dětských domovů pro děti do tří let věku v zákoně o zdravotních službách a ukončení jejich činnosti ke dni 31. prosinci 2024; pro víc podrobností viz zpráva vlády k výkonu rozhodnutí *European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice* [zde](#).

² V rámci stejného vládního návrhu se s účinností od 1. ledna 2025 navrhuje stanovení výjimky z úplného zákazu poskytování pobytových služeb zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc nejmladším dětem tak, že by zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dětem do čtyř let věku mohlo poskytovat ochranu a pomoc po omezenou dobu nejdéle jednoho měsíce; viz tamtéž.

³ Podle výzkumu veřejného ochránce práv bylo v roce 2019 v domovech pro osoby se zdravotním postižením celkem 350 dětí a z toho 215 dětem byla nařízena ústavní výchova. Viz *Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením*, <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9482>.

tuto metodiku v dalším kroku využít i pro sběr dat ve **školních a předškolních (nerezidenčních) zařízeních**. Také v této oblasti mohou být totiž uvedená data užitečná pro vytváření vhodných veřejných opatření, což souvisí mj. s:

- výkonem rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *D. H. a ostatní proti České republice* (č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. listopadu 2007), kde Soud shledal diskriminaci romských dětí v přístupu ke vzdělávání v rámci základních škol;
- kolektivní stížností *European Roma Rights Centre (ERRC) proti České republice* (č. 220/2023) projednávanou Evropským výborem pro sociální práva, která se týká tvrzeného nezajištění účinné dostupnosti předškolního vzdělávání pro romské děti a o níž Výbor zatím meritorně nerozhodl.⁴

D. METODIKA SBĚRU DAT A ORGÁNY PROVÁDĚJÍCÍ SBĚR

Výbor dále v rozhodnutí konstatuje, že výběr metodiky a konkrétních kroků v této oblasti spadá do prostoru státu pro uvážení (bod 104 rozhodnutí). Pakliže má mít předmětný sběr dat dostatečnou výpovědní hodnotu pro tvorbu státních politik, mělo by se podle všeho jednat o sběr **dlouhodobý a systematický**. Pokud jde o jeho metodiku, i na základě dosavadního výzkumu Kanceláře veřejného ochránce práv k této otázce⁵ se jako nejvhodnější jeví být tzv. **kombinovaná metoda**, kdy:

- etnicitu dětí primárně posuzuje **personál daného zařízení**, tj. pracovníci, kteří jsou s dětmi v denním kontaktu a znají blíže jejich sociální prostředí (vychovatelé, třídní učitelé), přičemž vedení daného zařízení pak tyto údaje jen zkompletuje;
- uvedený pohled je zároveň periodicky či alespoň namátkově doplňován o perspektivu **třetího subjektu**.

Jako takový třetí subjekt zde přichází do úvahy zejména:

- příslušné **okresní státní zastupitelství**, které ve smyslu zákona o státním zastupitelství⁶ ve spojení se zákonem o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy⁷ koná pravidelné návštěvy v dětských domovech, dětských domovech se školou, výchovných ústavech i diagnostických ústavech;⁸
- **Česká školní inspekce**, která uvedená zařízení rovněž navštěvuje jakožto komplexní kontrolní orgán pro oblast školství.⁹

Lze tedy uvažovat o tom, že pokaždé, když by se zástupci jednoho z těchto orgánů dostavili do zařízení institucionální péče o děti, by sběr etnických dat figuroval mezi body jejich agendy.

⁴ Viz [New complaint concerning the Czech Republic - Social Rights \(coe.int\)](#).

⁵ Viz https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Vyzkum_skoly-metoda.pdf.

⁶ Ustanovení § 4 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

⁷ Ustanovení § 39 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

⁸ Podle čl. 6 odst. pokynu obecné povahy č. 10/2012 o výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda, státní zástupce naplánuje prověrky dvakrát ročně u dětského domova a dětského domova se školou, jednou za 4 měsíce u výchovného ústavu a u ostatních subjektů nejméně jedenkrát za tři měsíce.

⁹ Ustanovení § 174 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon.

Jako užitečné se v této souvislosti jeví vypracování **jednotné metodiky** pro sběr etnických dat o dětech, případně také konání školících workshopů pro zaměstnance výše zmíněných orgánů. Pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv mohou napomoci při vzdělávání ohledně získávání etnických údajů a mohou také občasně vypomoci jako přizvané osoby při kontrolách České školní inspekce; tak tomu bylo i v minulosti.

E. SBĚR ETNICKÝCH DAT A OCHRANA OSOBNÍCH ÚDAJŮ

V minulosti se opakovaně objevovaly pochybnosti o souladu sběru etnických dat s ochranou osobních údajů. V této souvislosti KVZ považuje za potřebné poukázat na materiál s názvem *Praktický průvodce ke sběru a využití dat založených na rasovém či etnickém původu*, který vydala pracovní skupina v rámci Evropská komise ve spolupráci s agenturou FRA v roce 2021.¹⁰ Tento materiál odkazuje na ustanovení článku 26 nařízení Evropského parlamentu a Rady z roku 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů („nařízení GDPR“), dle něhož se zásady ochrany osobních údajů uplatňují na všechny informace týkající se identifikované nebo identifikovatelné fyzické osoby; nevztahují se tedy na **anonymní** informace, které se netýkají identifikované či identifikovatelné fyzické osoby, ani na osobní údaje **anonymizované** tak, že subjekt údajů není nebo již přestal být identifikovatelným. Z toho lze dovodit, že nařízení GDPR nebrání sběru ani zpracování anonymních či anonymizovaných etnických dat v podobě, kterou od České republiky vyžaduje rozhodnutí Výboru v projednávané věci.

F. DALŠÍ PLÁNOVANÉ KROKY

KVZ bude o konkrétní podobě implementace rozhodnutí blíže jednat s dotčenými orgány, včetně Kanceláře veřejného ochránce práv a příslušných ministerstev, a to zejména Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva práce a sociálních věcí.

Ke zvážení je i zadání komparativní studie za účelem zjištění, jak se realizuje sběr etnických dat v jiných státech.

¹⁰ Viz [Guidance note on the collection and use of equality data based on racial or ethnic origin - EURoma \(euromanet.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/euromanet.eu).